

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אחרון של פסח, ה'תש"ל

חלק ה – י"ל לש"פ אמור, כ"ף אייר, ה'תשע"ה

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וחמש לבריאה

שבעים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הרלו"צ ז"ל

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ אמור, כ"ף אייר הבעל"ט — הננו מוציאים לאור חלק חמישי מהתוועדות אחרון של פסח ה'תש"ל, הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לימים ראשונים דחה"פ; חלק שני לימים אחרונים דחה"פ; חלק שלישי לש"פ תזריע-מצורע; חלק רביעי לש"פ אחר-קדושים).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מ"אגרות-קודש", שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

מוצש"ק פ' אחר"ק, י"ג אייר, ה'תשע"ה,
שבעים שנה להסתלקותהילולא של כ"ק הרלו"צ ז"ל
ברוקלין, נ.י.

©

Published and Copyright 2015 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5775 • 2015

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

מ. יש ענין נוסף בשייכות של העצמות היבשות (לא רק עם חודש ניסן, שבו עתידה להיות תחיית המתים, אלא) עם חג הפסח:

בנוגע למתים (העצמות היבשות) שהחי' יחזקאל יש פלוגתא בגמרא²⁵⁹: "רבי יהודה אומר .. באמת (בבירור) משל הי' (שהי' מרמז להם על הגלות, כאדם מת שחוזר וחי, כך ישראל ישובו מן הגלות). רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, מתים שהחי' יחזקאל עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות", והיינו, שאין זה משל, אלא מאורע שהי' בפועל.

והגמרא מסיימת: "עמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר, אני מבני בניהם, והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם" (שאותן תפילין היו שלהם).

ולכאורה: כוונת ריב"ב באמרו "הללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם" להוכיח ש"אני מבני בניהם", שלא יצטרכו לסמוך על דבריו — שהרי יכולים לראות את התפילין שלהם.

ואינו מובן: מה ניתוסף ע"י ראיית התפילין — הרי עדיין זקוקים לגאמנות שלו שאכן "הללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם" ?!

מא. ויובן בהקדם סיפור נוסף אודות רבי יהודה בן בתירא (אף שבכלל מצינו אודותיו בגמרא רק מעט ענינים), שקשור גם עם הלכה:

איתא בגמרא²⁶⁰: "ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים, אמר, כתיב כל בן נכר לא יאכל בו²⁶¹, כל ערל לא יאכל בו²⁶², ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי. אמר לי' רבי יהודה בן בתירא, מי קא ספו לך מאלי' (כלום נותנין לך מן האלי' לאכול? אין נותנין לך אלא מן הכחוש שבו, ונתכוון להטעותו, לכשילך עוד ישאל מן האלי'), אמר לי' לא, כי סלקת להתם אימא להו ספו לי מאלי'. כי סליק אמר להו מאלי' ספו לי. אמרו לי', אלי' לגבוה סלקא, אמרו לי' מאן אמר לך הכי, אמר להו, רבי יהודה בן בתירא (קאמר לי שאין אתם נותנים לי חלק יפה, אלא מן הכחוש). אמרו מאי האי דקמן (מה הדבר הזה שבא לפנינו), בדקו בתרי' ואשכחוהו דארמאה הוא, וקטלוהו. שלחו לי' לרבי יהודה בן בתירא, שלם לך רבי יהודה בן בתירא, דאת בניציבין (שם עירו), ומצודתך פרוסה בירושלים".

[ולהעיר בדרך אגב, שלכאורה יש ללמוד מכאן הלכה תמוהה — שגוי שאוכל כזית מן הפסח חייב מיתה²⁶³, אלא ש"ביד ר' יהודה בן בתירא לא הי' להורגו"²⁶⁴, ולכן סיבב את הדברים באופן כזה שיהרגוהו בירושלים].

261) בא יב, מג.

262) שם, מח.

259) סנהדרין צב, ב (ובפרש"י).

260) פסחים ג, ב (ובפרש"י).

ובתוס' שם: "ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל, י"ל שלא הי' לו קרקע, או זקן הי' שאינו יכול להלך ברגליו, דפטור מפסח, כמו מראי', אי נמי נציבין חוץ לארץ היא כו".

ויש לבאר הצורך בכל ג' התירוצים הנ"ל:

בנוגע לתירוצו "שלא הי' לו קרקע" — יש שקו"ט האם מי שאין לו קרקע פטור מלעלות לרגל²⁶⁵, ולכן יש צורך בתירוצו נוסף — ש"זקן הי' כו". אך עדיין יש להקשות ("א בעל-הבית שע קושיא"): אף שריב"ב בעצמו "זקן הי' שאינו יכול להלך ברגליו", הרי בודאי היו בעירו של ריב"ב כו"כ שלא היו זקנים (והי' להם קרקע), והיו חייבים לעלות לרגל, וא"כ, הי' ריב"ב יכול להעביר את הידיעה אודות "ההוא ארמאה" ע"י א' מבני עירו שיעלה לרגל, ולמה הוצרך להטעותו שילך וישאל מן האלי'?! — ולכן יש צורך בתירוצו הג', ש"נציבין חוץ לארץ היא", ולכן כל בני עירו לא היו חייבים לעלות לרגל.

מב. והנה, יש מפרשים²⁶⁶ שמקשרים את שני הסיפורים אודות ריב"ב: בנוגע ל"מתים שהחי' יחזקאל" — איתא בגמרא²⁵⁹ ש"אלו בני אפרים שמנו לקץ וטעו (שלא הי' להם למנות גזירת ועבדום וענו אותם)²⁶⁷ אלא משנולד יצחק .. ומבין הבתרים עד שנולד יצחק הי' שלשים שנה .. ואותן שלשים שמן הדבור עד לידת יצחק טעו בני אפרים .. (ו)יצאו קודם זמנן ונהרגו), שנאמר²⁶⁸ ובני אפרים שותלח וגו' והרגום אנשי גת". וזהו הטעם שריב"ב "לא הי' לו קרקע" (כתירוצו הא' בתוס') — כיון שהי' "מבני בניהם" של בני אפרים שדחקו את הקץ ונהרגו, ובמילא, לא נכנסו לארץ, ולא קיבלו חלק בארץ.

אמנם, אף שזוהי המצאה טובה, אבל, מדברי הגמרא גופא יש להוכיח שאין האמת כן:

כיון שריב"ב אמר "אני מבני בניהם (של ה"מתים שהחי' יחזקאל)", והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם" — הרי אי אפשר לומר ש"מתים שהחי' יחזקאל" "אלו בני אפרים שמנו לקץ וטעו .. והרגום אנשי גת", דכיון שיצאו ממצרים שלושים שנה לפני שנאמרה פרשת תפילין (ביצי"מ), לא היו להם תפילין!

סצ"ד. שד"ח כללים מע' הרי"ש כלל מ"ה.
266 ראה מרגליות הים (להר"ר מרגליות)
לסנהדרין שם (בשם הגר"א). ועוד.

267 לך לך טו, יג.

268 דברי הימים א ז, כ.

263 פרטי הדעות בזה — נלקטו בפרדס
חב"ד גליון 10 ע' 97 ואילך.

264 פרש"י פסחים שם.

265 ראה משל"מ ומהר"י קורקוס לרמב"ם
הלי' חגיגה רפ"ב. שו"ת נוב"י מהדו"ת או"ח

ועפ"ז יש לבאר מה שהוסיף ריב"ב "והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם" — לא בתור הוכחה לכך ש"אני מבני בניהם" (שהרי עדיין זקוקים אנו לנאמנות שלו שאכן "הללו תפילין . . מהם", כנ"ל ס"מ), אלא בתור הוכחה ש"מתים שהחי' יחזקאל" אינם בני אפרים שטעו בחישוב הקץ ונהרגו, שהרי להם לא היו תפילין, אלא "אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים כו'", כהמשך דברי הגמרא.

ונמצא, שדבריו של ריב"ב הם בנוגע לב' הפלוגתות שבגמרא בנוגע למתים שהחי' יחזקאל: (א) אם "משל הי" או שאכן אירע בפועל, (ב) "מאן נינהו", אם "בני אפרים שמנו לקץ וטעו . . והרגום אנשי גת", או "אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים וכו'".

ועל זה אמר ריב"ב: (א) "אני מבני בניהם", היינו, שאין זה משל בלבד, אלא "מתים שהחי' יחזקאל עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות", (ב) "הללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם", שמזה מובן שאי אפשר לומר ש"אלו בני אפרים" ש"הרגום אנשי גת", שהרי לא היו להם תפילין (כנ"ל), אלא "אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים וכו'".

מג. ובנוגע לענינו, הנה השייכות הנוספת של עצמות היבשות לחג הפסח היא — בגלל שריב"ב שהי' מ"בני בניהם" של "מתים שהחי' יחזקאל" (עצמות היבשות) השתדל להבטיח ש"ההוא ארמאה" לא יאכל מקרבן פסח!

וסיפור זה מהוה הוראה לכל אחד מישראל — שהרי סיפור זה נקבע בגמרא, תורה שבעל פה, תורה מלשון הוראה — שכאשר יהודי שומע אודות גוי שרוצה להתנהג כמו יהודי, כבסיפור הנ"ל ש"ההוא ארמאה" רצה לאכול מקרבן פסח, הנה גם אם הוא נמצא ב"נציבין" שבחור"ל, כך, שיכול לטעון שבודאי יש בירושלים אלו שידועים מי ראוי להקריב ולאכול הפסח, ומה לו להתערב בזה, מוטלת עליו החובה להשתדל ולמצוא דרך למנוע זאת!

וענין זה קשור במיוחד עם חג הפסח — כיון שבנוגע לקרבן פסח נצטוו בניי "משכו וקחו לכם"²⁶⁹, "משכו ידיכם מעבודה זרה וכו'"²⁷⁰, ו"כל בן נכר לא יאכל בו", כך, שניכר בגלוי החילוק שבין יהודי לגוי, ולכן אין להניח לגוי להתנהג כמו יהודי.

ויש להוסיף בזה ענין של דרוש²⁷¹:

בסיפור הנ"ל בגמרא: "אמר כתיב כל בן נכר לא יאכל בו, כל ערל

(269) בא יב, כא. (271) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר (בבת-

270) מכילתא עה"פ. הובא בפרש"י שם, ו. (שחוק): אף שיתכן שאינו "אויסגעאָלטן".

לא יאכל בו". ולכאורה, כיון שכבר נאמר "כל בן נכר לא יאכל בו", למה צריך להוסיף גם "כל ערל לא יאכל בו"?

אך הענין הוא — שיש "בן נכר" שכדי לאכול מקרבן פסח מוכן להיות יהודי ("אויס בן נכר"), אבל בתנאי שהגיוור יהי' כפי רצונו — גיוור ללא מילה.

[ולכאורה: כיון שהגוי מסכים ורוצה את החלק הטוב שיש אצל בני — אכילת הפסח, מה יש לו להפסיד אם גם ימול את עצמו? ! אך הענין הוא, ש"הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב"²⁷², ולכן אינו רוצה להתנהג ע"פ תורה. הגוי מסרב למול את עצמו — לא בגלל שיש לו פחד מדם, שכן, הוא בעצמו ראה דם, ושפך דם... הסיבה שאינו רוצה למול עצמו, היא בגלל שאינו רוצה לקיים תומ"צ!].

ועל זה אומרים לו: זאת לא! "כל ערל לא יאכל בו"!

וכמודגש גם בסיפור המדרש המוזכר לעיל (ס"), שגם אלו שבעת הקרבת הפסח במצרים לא רצו למול את עצמם, הנה כשהי' הולך ריחו של הפסח שנכנס בו ריחו של ג"ע, ביקשו גם הם לאכול מהפסח, וכשמשא אמר להם "אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין .. מיד נתנו עצמן ומלו", כדי שיוכלו לאכול מהפסח — שכל זה שייך רק בנוגע לבנ"י, ולא בנוגע לגוים:

לכאורה אינו מובן: הרי הריח של הקרבן פסח התפשט והגיע לכולם, וא"כ, מדוע לא באו גם המצריים לבקש לאכול מקרבן הפסח, כולל גם פרעה שהי' יכול לומר "אנא מלכא אנא", ורוצה לאכול מקרבן הפסח? ! והביאור בזה — בפשטות — שהמצריים ידעו שמשא לא יתן להם מקרבן הפסח, כיון שזהו ענין ששייך רק לבנ"י, ואינו שייך לגוי!

מד. ענין זה שייך במיוחד לימים אלו — שישנם כאלו שרוצים להכריז על גוי שהוא יהודי, גם ללא גיוור כהלכה, כי אם גיוור רפורמי, בה בשעה שעייז גורמים צרות צרורות (לא רק לבנ"י, אלא) גם לגוי עצמו. וכמו במאורע הנ"ל, שהאכילה מקרבן פסח ע"י הגוי — שידע שאסור לו לאכול מקרבן פסח, והבין שמעמיד עצמו בסכנה שיקבל על זה "פסק" (אף שלא ידע שיהרגוהו), ואעפ"כ רצה להראות "קונץ" שיתנו לו בירושלים מקרבן פסח — היתה גם היפך טובת הגוי, שלכן סיבב ריב"ב את הדברים באופן שיהרג ולא יאכל מקרבן פסח, כי, לאמיתו של דבר, מוטב לגוי שיהרגוהו, ובלבד שלא יגרום בלבול בכל הקשור עם

(272) ספרי בהעלותך ט, יו"ד. פרש"י וישלח לג, ד.

הקרבת הפסח ע"ג המזבח, שיש בזה משום פגיעה ("פֶּאָרְטִישְׁעֶפֶען זיך") בבנ"י, בתורה ובהקב"ה!

אלא שיש חילוק בין מאורע הנ"ל למצב בימים אלו:

מאורע הנ"ל אירע בזמן הבית, שאז היתה יד ישראל תקיפה (גם ביחס ל"א-ל זר אשר בקרבך", זה יצה"ר²⁷³, להתגבר עליו בתוקף שלא יחטיאו), ולכן לא הי' הגוי יכול לקבל מקרבן הפסח, ולא היתה לו ברירה אחרת אלא לרמות את בנ"י שהוא יהודי.

[ועפ"ז יש לבאר דיוק לשון הגמרא "ההוא ארמאה", ולא "עכו"ם", כהלשון הרגיל בנוגע לגוי — מלשון "ארמי אובד אבי"²⁷⁴, ע"ש ענין הרמאות].

אבל עתה, בזמן הגלות, שאין יד ישראל תקיפה — לא צריך הגוי להתחבא; הוא מכריז בגלוי שהוא "ארמאה", ואינו רוצה ב"ברית עולם" עם הקב"ה; הוא עורך מלחמה נגד הרב ונגד התורה!
וכאשר שואלים יהודי שגר בחוץ-לארץ: למה אתה שותק?! —
עונה: אינני ר' יהודה בן בתירא!

אבל, הרי זה סיפור בתורה ש"על הרוב תדבר"¹⁵¹, כך, שזוהי הוראה לכל אחד, ועד"ז בנוגע לסיפור הנ"ל בגמרא — תלמוד בבלי, ששייך יותר לחוץ-לארץ — שהידיעה אודות המצב הבלתי-רצוי שגוי אוכל מקרבן פסח, הגיעה מיהודי זקן וחלוש ("אַ אַלטער צובראַכענער איד"), עני, שלא הי' לו קרקע, וגר בנציבין שבחור"ל, כך, שהיו יכולים לבוא אליו בטענה: היתכן ש"את בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים", עליך להתיישב תחילה בירושלים, ואז תוכל להביע דעה!... ואעפ"כ, הרגיש חוב להודיע לבני ירושלים ע"ד ענין בלתי-רצוי שלא ידעו אודותיו, ואכן נתקבלו דבריו.

מה. ובפרטיות יותר:

מדובר אודות גזירה שמעולם לא היתה כמותה: בימי עזרא אמרו בפירוש שנשים אלו הם "נשים נכריות"²⁷⁵, ואילו עכשיו יושבים בארץ ישראל ורוצים לרשום גוים בתור יהודים, וליתן להם חלק בארץ ישראל! אי אפשר לשנות את העובדה ש"אתם המעט מכל העמים"²⁷⁶, כך, שישנם הרבה גוים כנגד כל אחד מישראל; יכולים רק להשתדל לחיות עמם בשלום ובשלוה, אבל בכמות הרי עדיין "אתם המעט". ולכן, רודפים אחרי צדק ויושר, ורוצים לקרב גוים, ועד שגזרו גזירה, שמהיום

275) עזרא קאפיטל יו"ד.

276) ואתחנן ז, ז.

273) שבת קה, ב.

274) תבוא כו, ה.

הזה ולהבא, רח"ל, יכול לבוא כל גוי שרוצה ולומר שהוא יהודי, ודי בכך שיביא פיסת-גנייר (מפלוגי בן פלוגי שגר במקום פלוגי) שאפשר להשיגה תמורת דולר אחד... ואז יקבל תעודת זהות שבה יירשם כיהודי, ותהי' לו דעה בארץ ישראל יחד עם כל בני".

זוהי בכי' לדורות, שהרי זה נוגע לא רק לשנת תש"ל, אלא גם לשנים שלאח"ז: בנך ובתך — לא ידעו עם מי הם יכולים להתחתן! וגם אם הם עדיין ידעו — הרי הנכדים כבר לא ידעו, כיון שגם פלוגי מדבר בלשון הקודש, ומגין על ארץ הקודש, וסבור שהוא יהודי!

יהודים אף פעם לא היו להוטים אחרי גרים, ועאכו"כ כשמדובר אודות גיור שאינו כהלכה; ואילו עתה — מזמינים לארץ ישראל לא רק את שבע האומות, אלא כל שבעים האומות, ואומרים, שמספיק שהגוי יאמר שהוא יהודי!

מו. ויש צרה צרורה נוספת בזה — שאומרים "יבשו עצמותינו ואבדה תקוותנו נגזרנו לנו":

כאשר שואלים את היהודים שגרים בחוץ-לארץ: למה אתם שותקים?! — עונים: בארץ הקודש ישנם הרבה דתיים, ולכל לראש — השרים בממשלה, שלולי הסכמתם לא היו באים לכל ההירוס הזה בא"י ובגולה, ובלשון הכתוב²⁷⁷: "יד השרים.. היתה במעל הזה ראשונה"; ואילו אנו בני חו"ל — "יבשו עצמותינו", אין לנו "חיות" ללחום מלחמת ה', ואין אנו מוכנים "לקפוץ לאש" עבור מטרה זו.

ולא עוד אלא ש"אבדה תקוותנו", שהרי ישנו "סטאטוס-קוו", וכבר הגיע מעמד ומצב שלא זו בלבד ש"כהיתר נעשה לו"²⁷⁸, בכ"ף הדמיון, אלא "היתר נעשה לו".

ומוסיפים לטעון: "נגזרנו לנו", שהרי אנו חיים בחו"ל, ובארץ ישראל ישנם רבנים, והם צריכים לדאוג לכך.

אבל האמת היא, שאע"פ ש"יד השרים.. היתה במעל הזה ראשונה", וההשתדלות בתיקון הדבר מוטלת על הרבנים וכו' — אין זה פוטר את כל שאר בני"י להשתדל לפעול בזה כפי יכלתם, וכדלקמן.

מז. האמת היא, שההשתדלות בתיקון המצב היא מתפקידם של הרבנים באה"ק שיושבים על מכונם, ועליהם לדאוג לכל עניני יהדות, ולהבטיח כל דבר מבעוד מועד (וכפי שמצינו בנוגע לעגלה ערופה כו'²⁷⁹).

(279) ראה סוטה מה, סע"ב (במשנה).

וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת שופטים כא, ז.

(277) עזרא ט, ג.

(278) יומא פו, ב. וש"נ.

ולדוגמא: לקראת "שבת הגדול", צריך להבטיח שלא יהי מצב שבעוד כמה ימים יבוא גוי, "ההוא ארמאה", ויבקש לאכול מקרבן פסח... והרי בענין זה מתבטא החידוש של חג הפסח: לפני חג הפסח — לא הי' הברל בין בני לעכו"ם, כיון שבנ"י היו אז במעמד ומצב ירוד ביותר כו'²⁸⁰ (כיון ש"עבירה גוררת עבירה"²⁸¹, ועד שהיו יכולים לבוא למעמד ומצב שלא יוכלו עוד לעזור להם²⁸², היל"ת); אך לקראת חג הפסח אמר הקב"ה לבנ"י: "משכו וקחו"²⁶⁹, "משכו ידיכם מעבודה זרה וכו'"²⁷⁰, ואז נולד עם ישראל.

זהו איפוא הזמן להדגיש שקרבן פסח אינו שייך לגוי. ועד"ז בנוגע לכללות ענין המצוות — שקיום המצוות ע"י בני שונה לגמרי מהאופן שגוי מקיים המצוות שלו, כמו עבודה זרה וגזל. ועד שבנוגע לשמירת שבת, הנה "עכו"ם ששבת כו"²⁸³, כך, שזוהי הרעה הכי גדולה שאפשר לגרום לו. וכן יש להדגיש שחוקי נישואין וגירושין הם רק עבור בני"י; עבור גוי — אסור לומר "שבע ברכות", ואסור לרב לפסוק שאלה לגוי! וכן אסור ללמוד עם ילד גוי תורה שבע"פ, ולכמה דעות — גם לא תושב"כ²⁸⁴. יש לחנך גוי להאמין בהקב"ה, אבל לא ללמדו חומש עם רש"י. ולא כמו אלו שמתפארים בכך שילד גוי לומד קיצור שו"ע או מסכת ברכות וכיו"ב (וזאת — אפילו אם עי"ז יכולים להציל את החינוך ה"ממלכתי דתי"; לא מצאתי בכל השו"ע היתר לוותר על י"ג עיקרים עבור חינוך או עבור שמירת שבת. — אוי ואבוי ל"חינוך" או "שמירת שבת" כאלו!...). וכמו"כ האמת היא שכיון ש"יד השרים .. היתה במעל הזה ראשונה", עליהם להודות ברבים על טעותם,

— כפי שמצינו אפילו בנוגע למשה רבינו: "וישמע משה וייטב בעיניו", "הודה ולא בוש לומר כו"²⁸⁵, ועד"ז מצינו בנוגע לרבא, שאמר הלכה בבית המדרש, ואח"כ חזר בו ואמר: "דברים שאמרתי לפניכם טעות הם בידי"²⁸⁶. ולכאורה, מדוע הגמרא צריכה לספר זאת, הרי אפילו "בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב"²⁸⁷, ועאכו"כ כאשר מדובר על אמורא, וכ"ש אמורא כמו רבא?! — אלא הכוונה בסיפור הגמרא היא

(284) ראה שד"ח פאת השדה מע' האל"ף כללים, כלל קב (כרך ז' א'תקטו, א' ואילך). וש"נ. (285) שמיני יו"ד, כ ובפרש"י. (286) עירובין קד, א. זבחים צד, ב. נדה סח, א. וראה גם תו"מ חנ"א ע' 292. וש"נ. (287) ב"ב קכג, א. וראה פסחים ג, א.

(280) ראה זח"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כח. שמו"ר פמ"ג, ח. הובא ביל"ר בשלח שם, כט. (281) אבות פ"ד מ"ב. (282) ראה תו"מ חמ"ו ריש ע' 307. וש"נ. (283) סנהדרין נח, סע"ב. רמב"ם ה' מלכים פ"י ה"ט.

כדי שנלמד מרבא: לא הי' גדול יותר מרבא, והוא נשאר "רבא" אפילו
לאחרי שטעה, בגלל שהודה בטעותו! —

ומכאן ולהבא עליהם לדרוש בתוקף שיתקנו את החוק ויקבעו שגוי
יכול להיות יהודי רק ע"פ תורה — ע"י גיור כהלכה. וכאשר ידרשו זאת
בתוקף, אזי תבטל הגזירה (וכעבור שבוע וכיו"ב, יזכרו רק שבעבר הי'
חושך כפול ומכופל, ויצאו הימנו); וכל זמן שלא יתוקן הדבר, אין מקום
לבא-כח הדת לישוב מסביב לשולחן העגול!...

אמנם, כל זה אינו פוטר את שאר בני"מלעשות כל התלוי בהם לתיקון
המצב, ואין מקום לטענות "יבשו עצמותינו ואבדה תקוותנו נגזרנו לנו", כי:
גם מי שיושב ב"נציבין", צריך לידע שמוטל עליו הציווי "הוכח
תוכיח"¹⁷⁵, ואפילו אם הוכיח כבר 99 פעמים, עדיין לא קיים את המצוה
בשלימותה²⁸⁸.

וגם אם אתה חושב ש"אבדה תקוותנו" — אמור פרק תהלים!...
ולכל-הפחות תדע שעשית מה שתלוי בכך (ע"ד שמצינו בנוגע לכדיקת
חמץ²⁸⁹, שהכוונה היא — לא למצוא חמץ, אלא לחפש חמץ).

ובפרט שבפירוש לא "אבדה תקוותנו"; יש ידיעות מצד השמאל²⁹⁰
שהם ממתנים שיבואו וידרשו בתוקף כו' [כולל גם ע"י איום בהתפטרות
מתפקיד "שר"... לא נורא ("ניט קיין גוואַלד") אם הוא לא יהי' "שר"...
למרות הקושי שבירידה משררה, כדברי הגמרא²⁹¹ "כל האומר לי לירד
ממנה אני מטיל עליו קומקום של חמין"], ואז יבטלו את הגזירה.

אלא שצריך לבטל את המצב של "העצמות הישנות" — לא
"יבשות" אלא "ישנות" (מלשון שינה): "מ'שלאַפּט"!... ושנתם ערבה
להם, וכשמעוררים אותו משנתו — מתהפך לצד השני וממשיך לישון...
אבל אפילו לתרדמה עמוקה יש עצה!

מח. ולהעיר:

ברור הדבר שסוכ"ס (גם אם לא יפעלו כו') תבטל הגזירה, כי
"ריוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר"²⁹²,

— "ליהודים" דייקא, ש"יהודים" הם אלו שכופרים בע"ז²⁹³, באופן
ד"לא יכרע ולא ישתחוה"²⁹⁴, וזוהי הדרך היחידה שלא יהי' "להשמיד

שכן, במדה מסויימת הם יותר דתיים מאשר

אלו שנקראים "דתיים"!...

(291) מנחות קט, ב.

(292) אסתר ד, יד.

(293) ראה מגילה יג, רע"א.

(288) ראה ב"מ לא, א.

(289) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סת"ב

סי"א. וש"נ.

(290) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שאין

זה מצב שצריך לפעול אצל המפא"יניקים,

ולהרוג²⁹⁵, אלא "ונהפוך הוא"²⁹⁶ (ע"ד הסיפור הנ"ל ש"קטלוהו" ל"ההוא ארמאה", ובנדו"ד — "מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא"²⁹⁷, כי, כדי להבטיח שגוי לא יאכל מקרבן פסח, די ב"קטלא פלגא" (שהרי ע"פ דין אינו מחוייב מיתה על זה) — שלא למלא את רצונו... ואז, הנה לאחרי משך זמן, כדי הילוך מיל... יבוא הגוי בעצמו ויודה על כך, שכן, כאשר ההנהגה היא בדרך התורה, "תורת חיים", הרי זה טוב גם עבור הגוי) — אבל אעפ"כ, צריך כל אחד להשתדל בזה, וכמסופר במגילה, שאפילו לאחרי שאסתר שמעה שבכל מקרה "ריוח והצלה יעמוד ליהודים", העמידה עצמה בסכנה, וטעם הדבר — דלכאורה, מהו ההיתר להסתכן — כיון שמצוה בגדולים²⁹⁸.

מט. וענין זה מצינו בנבואת העצמות היבשות גופא:

בתחילת הנבואה מספר יחזקאל²⁹⁹: "ויאמר (ה') אלי .. התחיינה העצמות האלה ואומר אד' ה' אתה ידעת".

ולכאורה אינו מובן: מדוע הקב"ה שאל את יחזקאל "התחיינה העצמות האלה" — הרי הקב"ה ידע שיחזקאל אינו יודע?!

אך התירוץ על זה — אותו תירוץ שישנו על שאלה אחרת:

אם הקב"ה רוצה שהעולם יהי' כדבעי — מדוע מאפשר שיהיו קשיים רבים כל כך?! כיון שיש חיוב על בני" לפעול שגוים יקיימו ד' מצות בני נח³⁰⁰ — ה' הקב"ה ה' צריך להבטיח שדבר זה יהי' בנקל! אך הענין הוא — שהקב"ה רוצה שיהודי יעשה את החלק המוטל עליו לעשות, ואז יעזור לו הקב"ה בכך.

ועד"ז בנדו"ד: ברור הדבר ש"אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו"³⁰¹, ובפרט כשמדובר אודות תחיית העצמות היבשות, שהרי "מפתח של תחיית המתים" הוא מה"שלשה מפתחות" ש"בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח"³⁰²; אבל אעפ"כ, נדרשת מיהודי ההשתתפות שלו, ולכל הפחות — לומר "ה' אתה ידעת", שאין הדבר ביכלתו, אבל לא לומר שענין זה אינו שייך אליו כלל.

— במצוות עשה, נעשית פעולתו של יהודי באופן של קירוב, ואילו

סי"ב (סי"ג).

294) שם ג, ב.

299) יחזקאל לו, ג.

295) שם, יג.

300) רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

296) שם ט, א.

301) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.

297) ב"ק סה, א. ועוד.

302) ריש תענית.

298) ראה יומא פד, ב. רמב"ם הל' שבת

פ"ב ה"ג. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח ששכ"ח

במצוות לא-תעשה הרי זה ע"י דחי'; אך יש ענינים שמראים ליהודי כדי שישתתף בהם בכך שלכל-הפחות יוכל לומר שהוא את שלו עשה, ומה יהי' אח"כ — אינו יודע, אלא "ה' אתה ידעת", והקב"ה יעשה את שלו. ובנוגע לעניננו — עומדים בתחלת ה"מסכת", ועדיין לא נעשה מאומה — חוץ ממה שאומרים שערכו "אסיפות" בד' אמות שלהם...

— "אסיפה" היא אמנם דבר טוב מאוד, "אז נדברו יראי ה' וגו'"³⁰³, וגם יקבלו עבור זה "עולם הבא"; אבל צריך לחשוב גם אודות התכלית, והתכלית של האסיפה היתה צריכה להיות — שיפעלו לבטל את הגזירה, לשלוח "טלגרמא" ולהתריע נגד אלו שרוצים "למכור" את כלל ישראל בעבור "נזיד עדשים"!... ולהבטיח את קיומה של הסיסמא הידועה ש"ארץ ישראל" שייכת ל"עם ישראל" ע"פ "תורת ישראל" (ולא די בכך שתהי' רק "תרבות", שהרי גם להיטלר ימ"ש היתה "תרבות"!).

ג. (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בבת-שחוק):

אילו הייתי מפסיק כאן — הייתי נשאר ביחסים טובים לכל-הפחות עם אדם אחד, אבל לאחרי שהסתכסכתי כבר הן עם אלו שבא"י והן עם אלו שבחו"ל (נוסף על הסכסוך עם אומות העולם, ע"י ההכרזה שאין לעשות חשבונות מה יאמרו הערבים, או מה תאמר וושינגטון...) — אמשך ואסתכסך עם כולם:

אם כבר הי' מישהו שהשליך ארצה סידור רפורמי בתור מחאה כו' — חזר בו והתנצל שלא הי' צריך לעשות זאת, ואין זה הזמן והמקום המתאים לכך וכו'.

ובכן: אם לכתחילה הי' צורך לעשות זאת — הרי זו שאלה בפני עצמה; אבל לאחרי שכבר עשית זאת — מדוע אתה מתחרט ותוהה על הראשונות?! הרי אתה בעצמך אומר ש"סידור" כזה — שהוא בגדר של "מסית ומדיח", ש"אין מלמדין עליו זכות"³⁰⁴, ומגיע לו עונש הכי חמור (אלא שענין של "עונש" שייך רק בנוגע לאדם חי, ולא בנוגע ל"ספר") — אסור שיהי' במקום אחר, וא"כ, מדוע אתה מתחרט על מעשה השלכתו?! ומהי הטענה שלא כאן המקום — הרי "לה"³⁰⁵ הארץ ומלואה?!

יש מי שהוסיף להסביר ש"סידור" אינו בגדר של "ס"ת שכתבו מין ישראל"³⁰⁶, כי, דין זה הוא רק כאשר ה"מין" כתבו בידו, משא"כ בנוגע לסידור שנדפס ע"י ה"בחור-הזעזער"...

303 תהלים כד, א.

304 מלאכי ג, טז.

305 גיטין מה, ב. רמב"ם הל' תפילין

306 ראה סנהדרין כט, א. רמב"ם הל'

פ"א הי"ג.

סנהדרין פ"א ה"ה.

ולפלא, שיהודי דתי עם זקן, שיש לו "סמיכה" (הנני מכיר אותו),
אומר דברי "עם-הארצות":

הדין ד"ס"ת שכתבו מין" הוא — כשהכותב אינו כדבעי, אבל הספר
עצמו כשר בכל הפרטים; משא"כ כשהספר עצמו הוא "ספר של מינות"
— אין נפק"מ מי כתבו; אפילו אם כתבו צדיק גמור — "ישרף"!
ובדורנו זה, להיותו דור יתום, כתובים בפירוש כל הדינים, ובנדוד"ד:
הדין הוא שהמדלג ברכת המינים חוששים שמא נזרקה בו מינות³⁰⁷. וכיון
שהרפורמים השמיטו מהסידור ברכת תחיית המתים, ביאת משיח, גאולת
ישראל וכו' וכו', הרי זה בודאי "ספר של מינות" — מלא וגדוש במינות!
ובכן: בתחילה "מתירים את האסור" — לומר שאין זה "ספר
שכתבו מין", ולאחרי כן, כשפלוגי משליך את הספר ארצה, "אוסרים את
המתור" — לזעוק על בזיון ה"סידור"!!!

נא. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

ולאחרי שהסתכסכתי עם כולם — הנה לכל-הפחות שהדברים
הנ"ל (שיכולים לראותם בשו"ע, ועוד יותר ממה שדובר כאן) לא יהיו
"דברים בטלים", אלא יפעלו פעולתם (אף שלעת-עתה לא פעלו, שהרי
זה דבר התלוי בהזולת²⁵⁷),

— כידוע פתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע³⁰⁸: "שיפעול בי
ובהשומעים" (בדייקן לומר: "בי ובהשומעים", ולא "בהשומעים ובי") —
ומי שיש בידו למחות — והרי ישנם כמה וכמה שהם בגדר זה
— ימחה,

והעיקר — שלא לחשוב ש"אבדה תקוותנו", שכיון שכבר עברו
כו"כ שבועות אזי יכולים לזנוח זאת, שכן, אם יזניחו זאת, שוב לא יהי'
על מה להתדיין רח"ל.

נב. ויה"ר שבקרוב ממש יקויים היעוד²⁰ "כימי צאתך מארץ מצרים
(שאו זה"י הענין ד"בדמיך חיי"י³⁰⁹ ע"י דם הפסח ודם המילה³¹⁰) אראנו
נפלאות", שכל בנ"י יצאו מהגלות "ביד רמה"³¹¹, לקבל פני משיח צדקנו.
והרי גם אז תהי' ההבדלה בין ישראל לעמים (כפי שנפעל במ"ת הענין
ד"ואבדיל אתכם מן העמים"³¹²), כי, אע"פ שלעתיד לבוא נאמר "והלכו

(310) מכילתא ופרש"י בא יב, ו.

(311) בשלח יד, ח.

(312) קדושים כ, כו.

(307

(308) ראה תו"מ — רשימת היומן ריש ע'

שנד. וש"נ.

(309) יחזקאל טז, ו.

גוים לאורך³¹³, "ונלוו גוים רבים אל ה'³¹⁴, וכמ"ש הרמב"ם³¹⁵ בנוגע למשיח ש"יבואו כל הגוים לשומעו", מ"מ, כל הגויים יהיו במעמד ומצב ש"עמדו זרים ורעו צאנכם"³¹⁶, והעיקר יהיו "ישראל שבט נחלתו"³¹⁷, ואצלם יקויים היעוד³¹⁸ "כי אלקים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה וזרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה".

* * *

נג. דובר בהתחלת ההתוועדות (ס"ב) אודות החילוק שבין ימים הראשונים לימים האחרונים דחג הפסח, שימים הראשונים שייכים למשה, וימים האחרונים שייכים למשיח.

וענין זה מודגש גם בהפטרת היום: "ויצא חוטר מגזע ישי וגו'". ואף שטעם אמירת הפטרה זו הוא בגלל מפלת סנחריב שהיתה בפסח³¹⁹, הרי ענין זה ה' בליל ראשון של פסח, ולא באחרון של פסח, ועכצ"ל, שאמירת הפטרה זו באחרון של פסח קשורה עם משיח³²⁰.

ובאמת קשורים ב' הענינים זב"ז — שהרי איתא בגמרא³²¹ "ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג", ומזה מובן, שמלחמת סנחריב קשורה עם מלחמת גוג ומגוג שתהי' קודם ביאת המשיח, ואז תקויים הנבואה אודות ביאת משיח שהיתה צריכה להיות כבר בימי חזקיהו.

ולכן מצינו כמה מאמרים שאמרו רבותינו נשיאינו באחרון של פסח שמדברים אודות משיח³²² (כולל גם המאמר שנאמר היום, שמיוסד על מאמר של רבינו הזקן בלקוטי תורה, ושל אדמו"ר האמצעי בשער האמונה בסופו); וכאמור כמ"פ שכל הענינים משתקפים גם בנגלה תורה, שהרי התורה היא "תורה אחת"³²³.

נד. והנה, בנוגע למשיח מצינו ענינים שהם מן הקצה אל הקצה: מחד גיסא — נאמר עליו³²⁴ "והריחו ביראת ה'", "מורח ודאין"³²⁵, והיינו, שאף שע"פ תורה צ"ל הדין ע"פ מראה עיניו ומשמע אזניו של הדיין, נאמר במשיח "לא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח"³²⁴, אלא

---

(313) ישעי' ס, ג. ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד בתחלתה (תו"מ חנו" ס"ע 107). וש"נ.
 (314) זכר' ב, טו.
 (315) הל' תשובה ספ"ט.
 (316) ישעי' סא, ה.
 (317) ירמי' יו"ד, טז.
 (318) תהלים סט, ל"ז.
 (319) ראה שו"ע אדה"ז א"ח סת"צ סי"ג.
 (320) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד בתחלתה (תו"מ חנו" ריש ע' 27). וש"נ.
 (321) סנהדרין צד, א.
 (322) ראה גם שיחת אחש"פ תשט"ו בתחלתה (תו"מ חנו" ריש ע' 27). וש"נ.
 (323) ישעי' יא, ג.
 (324) סנהדרין צג, ב.
 (325) ישעי' ס, ג.

באופן נעלה יותר. וכמו"כ מפליא הכתוב גודל חכמתו של משיח: "הנה שכייל עבדי ירום ונשא וגבה מאד"³²⁶, "ירום מאברהם . . ונשא ממשה"³²⁷.
וביחד עם זה מציינו שמשיח "יזה גויים רבים"³²⁸, ו"יחלק שלל"³²⁹,
ועד שיפעל גם על בעלי חיים — "וגר זאב עם כבש וגו'"³³⁰.

נה. ובהמשך לזה יש להתעכב על דברי הרמב"ם בב' מקומות שבהם מדבר אודות משיח — בהלכות תשובה ובהלכות מלכים³³¹:

בהלכות תשובה³¹⁵: "אותו המלך שיעמוד מזרע דוד, בעל חכמה יהי' יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם . . ויבואו כל הגויים לשומעו וכו'".

ובהלכות מלכים²⁵⁷ כותב הרמב"ם: "יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו . . ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' וכו'".

ומובן, שמעלת המשיח שמבאר הרמב"ם בהל' תשובה — "בעל חכמה . . יתר משלמה (עליו נאמר³³² "ויחכם מכל האדם") ונביא גדול . . ולפיכך ילמד כל העם כו'" — היא באופן נעלה יותר באין ערוך לגבי מ"ש בהל' מלכים ש"יכוף כל ישראל לילך בה כו'", שבשביל זה די בכך שהוא בעל כח כו', אבל אין צורך ב"בעל חכמה . . יתר משלמה ונביא גדול כו'".

ולכאורה: גודל הפלאת מעלתו של משיח הי' הרמב"ם צריך לבאר בהלכות מלכים, שזהו המקום העיקרי שבו נתבארו כל פרטי הענינים השייכים למלך המשיח; משא"כ בהלכות תשובה, ששם מדובר אודות ענין השכר, ש"סוף כל השכר כולו . . הוא חיי העולם הבא, אבל ימות המשיח כו'", הרי זה רק "כדי שינוחו . . וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא"?

הלכה, ולכן, כשיש סתירה בין פיה"מ (ואפילו ספר המצוות) ליד החזקה, אזי ההכרעה היא כמ"ש ביד החזקה; ובענין זה יש מעלה באגרת תימן (וכן שאר האגרות), שכיון שנכתבו במענה לשאלה ע"ד הנהגה בפועל, יש בזה גם ענין של הלכה.

ועוד זאת, שפירוש המשניות, וכן אגרת תימן, כתב הרמב"ם בלשון ערבי, ואח"כ תורגם ללשון הקודש, ולכן, אף שתוכן הדברים הוא אמיתי, אי אפשר לדייק בפרטי התיבות וסדר הענינים כו', כמו בספר הי"ד שכתב הרמב"ם בעצמו בלשון הקודש (ראה גם תו"מ חנ"ג ע' 273. וש"נ).

332) מלכים-א ה, יא.

326) שם נב, יג.

327) תנחומא ס"פ תולדות (יד. ובהוצאת

באבער: כ).

328) ישעי' שם, טו.

329) שם נג, יב.

330) שם יא, ו.

331) ובאמת יש עוד ב' מקומות שבהם

כותב הרמב"ם אודות משיח: בפירוש המשניות פרק חלק (בענין י"ג עיקרים, שא' מהם הוא האמונה בביאת המשיח, "שיעד בו בתורה בפירוש בפרשת בלעם ופרשת אתם נצבים"), ובאגרת תימן.

אבל, פירוש המשניות, אין בו התוקף של בירור הלכה כמו יד החזקה שהוא ספר של

גם צריך להבין השינוי בין ה' תשובה לה' מלכים, שבהל' תשובה כותב הרמב"ם "נתאוו כל ישראל נביאייהם וחכמייהם לימות המשיח", ואילו בהל' תשובה כותב רק "נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח", ואינו מזכיר "כל ישראל"³³³?

נו. ונקודת הביאור בזה³³⁴ — ע"פ הידוע³³⁵ שהדיוק בדברי הרמב"ם הוא גם בנוגע להמקום שבו כותב כל ענין, ובנדו"ד, שבכל א' מב' מקומות הנ"ל מבאר הרמב"ם את ענינו של משיח ששייך להלכות אלו — "הלכות תשובה" או "הלכות מלכים".

ובהקדים — שאצל משיח יהיו ב' ענינים, כמו ב' הענינים שהיו אצל משה רבינו, "גואל ראשון", ומזה מובן גם בנוגע למשיח, "גואל אחרון": משה רבינו — (א) מלך הי'³³⁶, כמ"ש³³⁷ "ויהי בישורון מלך", (ב) מופלא שבסנהדרין³³⁸.

ומובן, שהיותו מופלא שבסנהדרין הו"ע נוסף על היותו מלך, שהרי מצד ענין המלכות, אין חיוב שהמלך צריך להיות למדן היותר גדול, וכפי שמצינו ביהושפט מלך יהודה, שהי' מלך כשר וצדיק, ש"לתלמיד חכם הי' עומד מכסאו ומנשקו וקורא לו רבי ומורי", כי, מצד כבוד התורה, "מצוה על המלך לכבד לומדי התורה"³³⁹.

ועד"ז ישנם ב' הענינים בנוגע למשיח — ענין המלך שבו, וענין התורה שבו, שעל ידו יהי' שלימות הענין ד"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים"³⁴⁰, ע"י תורתו של משיח שילמד את כל העם.

נז. והסדר בזה — שלכל לראש יש צורך בענין המלוכה:

הטעם שיש צורך במלך דוקא, ולא די בסנהדרין ש"הם עמודי ההוראה ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל"³⁴¹ — כיון שיש כאלו שאינם רוצים לקיים את הוראת הסנהדרין (כל זמן שלא נתקיים עדיין היעוד³⁴² "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"), ולכן כדי שכל בנ"י יקיימו את הוראות התורה, יש צורך במלך ש"יכוף כל ישראל כו"י להתנהג בדרך התומ"צ.

<p>(337) ברכה לג, ה. (338) ראה אוה"ת חנוכה רפט, סע"ב ואילך. בהעלותך ע' שצ ואילך. ועוד. (339) רמב"ם ה' מלכים פ"ב ה"ה. (340) (341) רמב"ם ריש ה' ממרים. (342) זכרי' יג, ב.</p>	<p>(333) הביאור בזה — בשיחת ש"פ אחרי ס" (לקמן ע' ...). (334) בהבא לקמן נכללו כמה פרטים מהמשך הביאור בשיחת ש"פ אחרי. (335) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 375. חכ"ב ע' 66 ואילך. חכ"ח ע' 144 ואילך. ועוד. (336) רמב"ם ה' ביהב"ח פ"ו הי"א.</p>
--	---

וכן יש צורך במלך ש"ילחם מלחמות ה'", כמו מלחמת עמלק שהיתה בזמן משה, ועד"ז מלחמת גוג ומגוג שתהי' קודם ביאת המשיח³⁴³. ולכן:

כאשר הרמב"ם מדבר אודות מלך המשיח ב"הלכות מזלכים", הנה מצד ענין המלוכה די בכך ש"יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו .. ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה'",

— שאז "הרי זה בחזקת שהוא משיח", ו"אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל, הרי זה משיח בודאי" —

אבל אין הכרח שיהי' חכם גדול כמו שלמה, וכפי שמצינו בדוד, שאמר "ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה"³⁴⁴, ואילו בנוגע ללימוד התורה — "אני נמלך במפיבושת רבי"³⁴⁴, שהי' גדול ממנו.

נח. אמנם, כאשר הרמב"ם מדבר אודות ימות המשיח בהלכות תשובה — אזי נוגע (לא הענין ד"ילחם מלחמות ה'", אלא) ענין התשובה ש"הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר³⁴⁵ .. ושבת עד ה' אלקיך"³⁴⁶, וכמאמר³⁴⁷ "משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא",

וכן נוגע הענין דתורתו של משיח ש"ילמד כל העם" (לא רק נביאיהם וחכמיהם) — כיון שמדובר כאן אודות ימות המשיח בתור הכנה ל"סוף כל השכר כולו .. חיי העולם הבא", ש"מפני זה נתאוו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם לימות המשיח, כדי שינוחו .. וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא",

וכיון שכן, הרי לא די בכך שמשיח יהי' "הוגה בתורה .. כדוד אביו", אלא יש צורך ש"בעל חכמה יהי' יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם".

ומובן גם שכאשר מדובר אודות המעמד ומצב ש"נתאוו .. לימות המשיח, כדי שינוחו .. וירבו בחכמה כו'", אין צורך בכך שמשיח "יכוף כל ישראל כו'" (כמ"ש בהל' מלכים), אלא "ילמד כל העם" בדרכי נועם כו'.

(345) נצבים ל, ב.

(346) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(347) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(343) ויש לומר שהענין ד"ילחם מלחמת ה'" הוא לא רק כלפי חוץ, אלא גם כלפי פנים, אלא שזהו "פשט"ל... ובכל אופן, עיקר הענין ד"ילחם מלחמות ה'" הוא כלפי חוץ.

(344) ברכות ד, א.

נט. ויש להוסיף ולבאר גם מ"ש הרמב"ם "ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו" — דלכאורה אינו מובן:

המקור לדברי הרמב"ם הנ"ל אודות מעלתו של משיח הוא — מדרש תנחומא פ' תולדות³²⁷, ושם נאמר "ונשא ממשה", וא"כ, למה כתב הרמב"ם רק "קרוב למשה רבינו", ולא גדול ממנו? ואכן, יש אומרים³⁴⁸, שהרמב"ם כתב "ונביא גדול יהי' (יותר) ממשה רבינו", אלא שאחד המעתיקים נבהל בראותו זאת... ותיקן "קרוב למשה רבינו".

אבל באמת יש בירור בענין זה — ע"פ מ"ש הרמב"ם באגרת תימן³⁴⁹ ש"משיח .. מעלתו תהי' יותר מעולה ממעלת הנביאים ויותר נכבדת, זולת משה רבינו ע"ה", "שכבר אמר³⁵⁰ ולא קם נביא עוד בישראל כמשה", אבל "יחד אותו הבורא יתברך בדברים שלא יחד משה רבינו ע"ה, שנאמר בו³⁵¹ והריחו ביראת ה' .. ונחה עליו רוח ה' וגו'".

ועפ"ז מובן מ"ש הרמב"ם ש"נביא גדול הוא קרוב למשה רבינו", שהדיוק בזה הוא שבנוגע לנבואה יהי' משיח רק "קרוב למשה רבינו" (כיון ש"ו+לא קם נביא עוד בישראל כמשה"), אבל יש ענינים — ובנדו"ד: בנוגע ללימוד התורה — שבהם יהי' משיח גדול ממשה, וכנ"ל מדברי המדרש: "ונשא ממשה"³⁵².

ולכן מבאר אדמו"ר האמצעי בשער האמונה³⁵³ בפירוש הכתוב "הנה ישכיל עבדי וגו'", שמשיח יהי' למעלה ממשה רבינו, ועד שמשיח הוא בחי' פנימיות עתיק, ואילו משה הוא בחי' פנימיות אבא — שזהו בין הענינים שאינם שייכים לנבואה, שבה יהי' משיח רק "קרוב למשה".

פ. ויש לבאר גם סיום דברי הרמב"ם: "ויבואו כל הגויים לשומעו" — דלכאורה אינו מובן מה שייך ענין זה לכאן?

ויובן בהקדם מ"ש הרמב"ם³⁰⁰ ש"צוה משה רבינו מפי הגבורה לכונן את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח³⁵⁴ .. והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה

(348) ראה הערות ותיקונים בתנחומא
כאבער שם.

(349) פ"ד.

(350) ברכה לג, יו"ד.

(351) ישעי' יא, ב"ג.

(352) ראה גם אג"ק ח"ד ע' קפא. ע' ריד.

חי"ג ע' נד. חכ"ב ע' שסה. תו"מ חכ"ב ע'

86 הערה 12.

(353) פנ"ו ואילך.

(354) ועד שיש דעה שגוי שאינו מקימם,

אסור להניחו לדור בא"י (ראה אנציק'

תלמודית ערך גר תושב בתחלתו (כרך ו ס"ע

רצ ואילך). וש"ג, ואפילו בחו"ל — הרי גם

שם צריך "לתקן עולם במלכות שדי" (נוסח

תפלת "ועל כן נקוה").

רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת . . אינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם".

וכאשר אומות העולם מתנהגים כן, אזי תהי' הנהגתם בביאת המשיח באופן ש"עמדו זרים ורעו צאנכם", שעי"ז יוכלו בני" להיות במעמד ומצב ש"ימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה" (נוסף לכך ש"ינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן", לפי שבימות המשיח יתבטל "שעבוד מלכיות"), כיון שלא יהיו להם טרדות הפרנסה כו', כדברי הגמרא¹⁶³ "אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה . . תורה מה תהא עלי", אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'".
ומוכן שכדי שענין זה יהי' בשלימות — יש צורך בכך ש"יבואו כל הגוים לשומעו".

סא. ועד שבאים לקיום היעוד — שהובא בדברי הרמב"ם הן בהלכות תשובה והן בהלכות מלכים — "כי מלאה הארץ דעה את ה'"³⁵⁵, במהרה בימינו, בביאת משיח צדקנו, ובחסד וברחמים, כיון ש"חבלי משיח" היו כבר בעבר,
החל מהיציאה מהגלות באופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה"³¹¹, ובאופן ד"אראנו נפלאות"²⁰, בקרוב ממש.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אני מאמין"].

* * *

סב. כרגיל בכל התוועדויות אלו להזכיר אודות "פדויי ה'"⁶³,
— שאף שעדיין נמצאים הם בחושך כפול ומכופל, ועדיין "שכינתא בגלותא"³⁵⁶, וישראל בגלותא, הרי היתה אצלם גאולה פרטית, שגם היא נחשבת לגאולה, ובלשון חז"ל³⁵⁷: "שם גאולה עלה", ובלשון הכתוב³⁵⁸: "פדה בשלום נפשי", שזוהי הכנה לגאולה הכללית, כדרשת חז"ל³⁵⁹: "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם" —
הנה כאן המקום להזכיר ביחוד אודות "הנצנים נראו בארץ"³⁶⁰ — אלו שזכו להיות מהראשונים שעליהם אפשר לומר "סולו סולו פנו דרך"³⁶¹.
ולכן עליהם להוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות, שהרי כל

(355) ישע"י יא, ט.
(356) ראה זהר ח"א כז, ב. ח"ב ב, ב. ח"ג
(357) עה, ב. ועוד.
(358) פרש"י ד"ה אתחלתא — מגילה יז, ב.
(359) תהלים נה, יט.
(360) ברכות ח, רע"א.
(361) שה"ש ב, יב.
(361) ישע"י נז, יד.

ישראל הם "קומה אחת שלימה"³⁶², וכשם שכאשר יש חסרון ח"ו במקום אחד בגוף, ואי אפשר להגיע אליו ולתקנו, נעשה התיקון בדרך ממילא ע"י הוספה בשאר חלקי הגוף, כמו"כ כאשר יהודי מוסיף בעניני התומ"צ, הנה להיותו חלק מכלל ישראל, הרי זה מוסיף בריאות בכללות קומת בני, ועאכו"כ כשיש אפשרות להוסיף חיזוק באבר פרטי זה, שדוגמתו בנרוד"הם אחינו בני שנמצאים במקום שממנו יצא, וכפי שענין זה משתקף גם בנגלה — ש"עניי עירך קודמין"¹⁷⁹.

ומזה מובן, שאלו שיצאו משם, פועלת ההנהגה שלהם תוספת חיזוק אצל קרוביהם וידידיהם שהיו יחד עמהם (מלבד מה שכל אחד מהם מוסיף בעצמו).

וכיון שיש להם התחייבות נוספת, הרי מובן, שנותנים להם כחות נוספים, כולל גם נתינת כח להתגבר על היצה"ר, שניתנה לו האפשרות לבלבל ולא להניח לעשות זאת, כדי שתהי' בחירה חפשית.

ויה"ר שהקב"ה יוסיף בברכתו לכל הנמצאים בארץ הקודש, ובפרט אלו שעלו לאחרונה והתיישבו בנחלת הר חב"ד, ולפנ"ז — בכפר חב"ד, שיוסיפו בלימוד התורה וקיום מצוותי, ועי"ז יסייעו למהר את יציאתם של קרוביהם וידידיהם ממדינה ההיא.

ובענין זה יש חיוב מיוחד על נשי ובנות ישראל, שהרי "אשה כשרה עושה רצון בעלה"¹⁴⁹, שיש בכחה לסייע ולפעול את רצון הבעל, באופן שתהי' "זכו שכינה ביניהם"¹⁷⁰, ויזכו ל"זרע ברח"ה"³⁶³, שיגדלו אותם מתוך שמחה והרחבה.

סג. וענין נוסף שצריכים לדבר אודותיו, ומפני קוצר הזמן ידובר רק באופן של נקודה:

זה כבר משך שנה מאז שהתחילו לדבר³⁶⁴ אודות ביסוס שכונות ישראל, ובפרט שכונה זו, שהרי "עניי עירך קודמין". ובכך: אף שאמנם עסקו בזה, הרי זה שלא בערך לגבי מה שהיו יכולים לפעול.

אבל, אין צועקין על העבר, כך, שאין הכוונה לומר דרשת-מוסר, כי אם לעורר בנוגע להבא, שתמורת זה שבשעה שהיו צריכים לעסוק בביסוס השכונה התעסקו בהענין דמי גדול ממי, ואין להאריך בזה, ובפרט במעמד כו"כ מישראל — יעשה כל אחד חשבון לעצמו, שזהו אמנם ענין שנוגע לטובתו הוא, אבל אי אפשר שיהי' זה על חשבון טובת הרבים שדרים בשכונה זו.

(364) שיחת אחש"פ דאשתקד סכ"ט ואילך (תומ"ח חנ"ו ע' 132 ואילך). וש"נ.

(362) לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.
(363) ישע"י סא, ט.

אמנם יש לו מוסד חשוב, שהרי "בשופטני לא עסקינן"³⁶⁵, ובודאי משתמש עם הכסף עבור מוסד זה, אבל עדיין הרי זה מוסד אחד פרטי לגבי רבים, ולכן אסור שעי"ז יחסר בכלל המוסדות שבשכונה.

ולהעיר: הן אמת שרק בנוגע קדשים נוגע מחשבה כו', ואילו בנוגע לחולין שנעשו על טהרת הקודש, לא איכפת אם יהי' שלא לשמה, היינו, שיתערב גם פניות עצמו, אבל אעפ"כ, יש להזהר מכאן ולהבא שלכל לראש יהי' נוגע טובת הרבים, ורק לאח"ז, אם ישאר כסף ומרץ כו', ינצלו זאת עבור טובת היחיד.

אין ברצוני להאריך ולהביא דוגמאות, אלא ע"ד הסיפור³⁶⁶ שהצ"צ אמר שהוא כמו "כובען", שמייצר כובעים ותולה אותם, מבלי לדעת למי מיועד כל כובע, ואח"כ בא פלוני ומודד את הכובע המתאים למדתו, וסיים הצ"צ: ואכן אליו היתה כוונתי!...

ובנדוד"ד: מדובר אודות ענין שכולם יודעים אודותיו, וגם אני יודע. — ולא כמו אלו החושבים שכיון שאינני מטייל ואינני משתתף באסיפות, אינני יודע מה נעשה, אלא אעפ"כ הנני יודע, ועאכ"כ שאחרים יודעים.

ובכן: צריכים להיות זהירים בענינים שבין אדם לחבירו, ולדאוג לכל לראש לטובת השכונה, ולאח"ז לטובת מוסדות פרטיים, ואז בטוחים שלא זו בלבד שלא יגרע בטובתו הפרטית, אלא אדרבה, שיתוסף בזה.

וכאשר תהי' ההנהגה באופן כזה, אזי לא יהי' צורך ב"דין תורה" וכו', וכללות ההנהגה תהי' מלכתחילה ע"פ תורת אמת, ומפני האמת — מתפעלים כולם.

ואז תומשך ברכתו של הקב"ה להצלחה רבה ומופלגה בהרחבת השכונה כולה, לא רק ב' ג' רחובות, אלא בכל השכונה כולה, שתתרחב ותתפשט יותר ויותר, באופן ד"ענני במרחב י"ה"³⁶⁷, שהרי זוהי שכונה שדרים בה בני", ולכן צריך להשתדל להרחבת בה במוסדות תורה, בתי כנסיות ובתי מדרשות ומוסדות חינוך,

וכיון שלאחרונה ניתוסף גם המושג של מחנות-קיץ יומיים ("דיי-קעמפ'ס"), הרי זה דבר נכון — ובנקל יותר — לייסד גם מחנות-קיץ יומיים, ובאופן שמוסדות אלו יהיו מלאים בתלמידים, כולל גם תלמידים בשכונות אחרות, אבל מבלי להזיק לשאר השכונות,

366 ראה גם תו"מ חנ"ג ע' 469. וש"נ.

367 תהלים קיח, ה.

365 ראה ב"ק פה, א. ב"מ מ, א. ב"ב ז,

א. ועוד.

ויגדלו אותם באופן ש"כל רואיהם יכירום כי זרע ברך ה' המה"³⁶³, כיון שהילדות לבושות בצניעות וכו'.

ועי"ז תומשך תוספת ברכה בכל עניני השכונה, כולל גם בנוגע להשתתפות הממשלה בכל פעולות אלו — כשמתדברים יחדיו, ולא באופן שזה מושך לכאן וזה לכאן כו'.

ודבר נכון שכל תושבי השכונה יקיימו את ההלכה "עניי עירך קודמין", עי"ז שיתמכו בחנויות ובתי-עסק שבשכונה, כך, שיהיו כולם גוף אחד, ו"איש את רעהו יעזורו"³⁶⁸, לעזור לבעלי-עסק שבשכונה בפרנסתם, ובמילא יעזורו גם הבעלי-עסק ליושבי אוהל, וכולם יחד ישתדלו לבסס את השכונה.

ויה"ר שתהיי "תשועת ה' כהרף עין"³⁶⁹, ויתוספו בשכונה בתי-כנסיות ובתי-מדרשות ומוסדות חינוך, עדי קיום היעוד עתידיים בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחוץ לארץ שיקבעו בארץ ישראל³⁷⁰, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "והיא שעמדה", "על אחת כמה וכמה", ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבכות (בבא הד' — ג"פ), והניגון "ניע זשוריצי כל־אפצי". ואח"כ אמר:]

"חייב אדם לומר בלשון רבו"³⁷¹ — כפי שסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר את ההתוועדות דאחרון של פסח בשנת תש"ה³⁷²:

לחיים! יעזור השי"ת שכל הגילויים של יו"ט זה, והגילוי של אחרון של פסח זה, שהוא הגילוי של משיח, יומשך בהתגלות כחסד וברחמים. וכן תהי לנו — שיתגלו בעגלא דידן למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה.

* * *

(370) מגילה כט, א.
(371) ברכות מז, א. וש"נ.
(372) סה"ש תש"ה ע' 100.

(368) ישעי' מא, ו.
(369) ראה בהמצויין בנרות שבת (ירושלים תש"ה) כרך ג ע' מב; נא; סו. מנחה ליהודה (ירושלים תש"י) ע' 8-27.

הוספה

בי"ה, ב' אייר ה'תש"כ, ברוקלין, נ.י.
שנת המאתים להסתלקות הילולא של
מורנו הבעל שם טוב ז"ל.

הנהלת בית הספר דרשת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש,
אשר ביפו – תל אביב,
בארצנו הקדושה תבנה ותכונן על ידי משיח צדקנו, בבי"א,
ה' עליהם יחיו.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם, מודיע על דבר הכנסת ספר תורה לבית הספר,
ביום ראשון פרשת אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, הבע"ל.

ויהי רצון מנותן התורה ומצוה המצוה, שתהיי ההכנסה בשעה טובה
ומוצלחת, כניסה לבית הספר, וכניסה שיכון והשראה בתוך כל אחד ואחת
מהתלמידים-תלמידות שליטי"א, ועל ידי זה כניסה שיכון והשראת קודשא בריך
הוא, ע"פ מאמר הזהר הקי' (חי"ג עג' א') דישאל מתקשראן באורייתא, ועיי"ז
– בקודבי"ה,

וכמה שכתוב ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד,

עד אשר כל רואיהם יכירום, אשר זרע ברך ה' המה, לומדי תורה ומקיימי
מצות, באהבה ויראה,

ויהיי בית הספר, בית גדול, ככולהו רבנן (מגילה כז' א'). ובימיהם ובימינו
נוכה לקיום היעוד, בנין בית ה', זה בית המקדש, ובית המלך, פלטרין של מלך
המשיח, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו,
כבוד ובברכת הצלחה בעבודתם בקדש

מ. שניאורסאהן

מצילום האגרת. נדפסה בתשורה (בן-שחר, תשע"ג).

אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים: ר"פ אמור ובפרש"י (מיבמות קיד, סע"א).
וכמה שכתוב ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד: תרומה כה, ח. וראה ראשית חכמה שער
האהבה פ"ו. של"ה תרומה שכה, ב ואילך. אלשיך תרומה עה"פ. ובכ"מ.

כל רואיהם יכירום... זרע ברך ה': ישעי' סא, ט.

בית גדול, ככולהו רבנן (מגילה כז' א'): מלכים-ב כה, ט; ובמגילה שם: "ר' יוחנן ור' יהושע
בן לוי – חד אמר מקום שמגדלין בו תורה, וחד אמר מקום שמגדלין בו תפלה".
בית ה', זה בית המקדש, ובית המלך, פלטרין של מלך: מלכים-ב שם. מגילה שם.

ב

ב"ה, כ"ב מ"ח תשט"ו
ברוקלין

האברך ... שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו בו כותב מאופן סידורו בלימוד הנגלה ולימוד החסידות. ובודאי גם אשר עדיין לא נסתדר בזה – יסתדר בימים הקרובים, והעיקר תלוי בו ברצונו, וכמרז"ל יגעת ומצאת. וישקוד בלימודו בקביעות בנפש ובקביעות בזמן, בקיום המצות בהידור ובעבודת התפלה בפרט. והשי"ת יצליחו בבריאות ברוחניות וזה ימשיך ג"כ תוספת בבריאותו בגשמיות. ומובן אשר הוא וחבריו צריכים להביט על עצמם – שמהם ילמדו שאר התלמידים ואפילו הבחורים שבישיבה. שמזה מובן האחריות שלהם.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל, ומחכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

מ. שניאורסאהן

ב

מהעתקה.

וכמרז"ל יגעת ומצאת: מגילה ו, ריש ע"ב.

לזכות

הרה"ת ר' אברהם ישעי' הכהן וזוגתו מרת לאה שיחיו

בנותיהם ובנם

מאטיל רחל, חי' מושקא, מנחם מענדל, שרה שיינדל ואלה רבקה

שיחיו לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

ברקוביץ